

Acs József szövegrajza

Mámoros esti fény

Herceg János

Mire megették az ebédet, este lett. Mert maguk főzték a bográcsgulyást szabad tűzön, egy néptelen kocsmá udvarán. S amíg a mérnök szétvetett lábbal állt és komoly arccal kóstolgatta a párolgó, piros levest, addig a többiek türelmetlenül topogtak és sürgették, hogy jó lesz az már.

— Nem — mondta a mérnök a szakértő fölényével —, még tíz perc kell neki. Most még külön érezni a hús, a só és a paprikás ízet. Ha majd összeálltak az ízek, akkor jó lesz.

A sofőr a fát hozta a kamrából, a vadászkalapos tűzoltóőparancsnok ott aprította vékonyra a kondér mellett, s az öreg kocsmárosné a nyitott folyosón állt karbatett kézzel és dörögve:

— Egy ökröt lehetne megsütni ennyi fával.

Nevettek rajta, senki se vet'e komolyan a szemrehányást. A fa ugyan az övé volt, mint ahogyan az övé volt a ház, a kocsmá és a bogrács is, amelyben a gulyás rotyogott, de most mindezt birtokukba veették ezek a városi

emberek, akik még délelőtt érkeztek egy hatalmas gépkocsin. Kihajtottak az öreg fahídhöz, órák hosszat méricskéltek, tanakodtak, aztán elmentek a község házára s mire ideértek, tele volt velük az udvar. Itt volt a patikus, az állatorvos, a tűzoltók peckes parancsnoka, aztán egy amolyan csülökremagyar formájú, morcosképű, esetlen mozgású, nagydarab ember. Az ebédhez megszaporodott a társaság.

Hanem aztán nagysokára mégis elkészült az ebéd. A kondért beállították a kocsmaszoba nagy asztalára, mindjárt körül is ülték és miközben fáradhatatlanul dicsérték a mérnök szakácsudományát, önfeledt mohósággal ettek.

— Na Berki, hogy izlik? — kiáltottak a tanár felé, aki nem tartozott sem a bizottsághoz, sem a falu vezetőembereihez, csak úgy vették fel a gépkocsira még a városban, mert neki meg az iskolában volt itt dolga.

A tanár teli szájjal evett, csak a szeme csillogásával s magasba emelt legyintő kezével árulta el, hogy nagyon meg van elégedve a gulyással. S aztán mikor kitöltötték az első pohár borokat, megint feléje fordultak, mert ő volt a potyautas, akit szabad volt ugratni:

— Milyen a bor, Berki?

Csoda e, hogy kénytelen volt többet inni a kelletténél? Mert közben az a mogorvaarcú, nagydarab esetlen magyar, ki tudja, honnan, hegedűt kerített és olyan bánatos nótákat kezdett muzsikálni, hogy a tűzoltóparancsnok hátratolta fején a zergeszakállas vadászkalapot és olyan bődületes hangon kezdett dalolni, hogy kidülledt a szeme és senkinek se kellett már az ebéd. Csak ittak, hangosan és elszántan koccintgatva.

Az öreg kocsmárosné meggyújtotta a karbidlámpát és azt mondta:

— Jóesét kívánok!

Ezen is nevettek.

S ekkor a tanár odafordult a szomszédjához, a fiatalabb mérnökhöz:

— Nem lenne kedve egy kis sétát tenni velem a faluban? Tudja, én olyan ember vagyok, aki egy bizonyos határig bírom az ilyesmit, de aztán vagy fektessenek ágyba, vagy meghalok. Muszáj kiszellőztetni a fejemet.

— Da ha elmegy nélkülnk a kocsit?

— Nem mennek el ezek olyan hamar. Addigra visszajövünk.

Kibotorkáltak a lépcsős ajtón, ki az utcára, a sötétbe, a néptelen estébe. A mérnök biztosabban állt a lábán, belekarolt a tanárba. Úgy botladoztak a hepehupás kövezeten, mint a fuldokló, aki utolsó erejét összeszedve próbál a part felé vergődni. Nem hagyták magukat, a nagyutca felé ballagtak.

A Tisza felől erős szél kapott lábra, süvíve átfutott rajtuk, aztán játékos incselkedéssel új fuvallatba kezdett. Kijózanodtak volna tán a szél-től vagy a hunyorgó sötétségtől? Mert a tanár most már céltudatosan vágott át a kocsitúton az utca másik oldalára, ahol egy ablakban sárga világosság égett.

— Nézze csak, mit csinálnak itt?

Az ajtón és az ablakon át fényhasáb esett az utcára. S ők egymásba karolva néztek be a világos helyiségbe.

Borbélyműhely volt. Az egyetlen tükör előtt egy fekete, kócoshajú ember ült s a borbély szappanozta az arcát. A műhely sarkában egy nagy, barna szekrény állt, odébb a fogason ferdén félrebillent rámában egy szakadozott szélű újság szomorkodott.

A mérnök mosolyra húzta száját és azt mondta: — Gyerünk tovább.

— Várjon! — szólt rá a tanár. — Hát nem látja, mi van itt?

— Mi volna? — kérdezte vissza a mérnök és csendesesen röhögött magában, hogy ez a tanár mennyire elázott. — A mester úr borotvál...

— Ez az! — felelte a tanár és hangja tisztán csengett, mintha nem is ő ült volna még az imént a Piros Rózsában lármásan dalolva és nekigyürközve az ivásnak.

— Nézze meg ezt a boltot — folytatja izgatottan előrehajolva —, nézze a mestert, milyen hivatalos buzgalommal végzi a dolgát. Nézze, ott a tükör mellett egy kanárimadár ugrál a kalickájában. S a szekrény mellett egy vékony, agyonramosott függöny van két szegen kifeszítve. Látja, most a borbély elmegy hátra, a függöny mögé. Ott abban a sötét kuckóban kifújja az orrát, megfeni a boro váját egy zsíros szíjon s maga se veszi észre, hogy közben sóhajtott egyet. A vendég meg ezalatt farkasszemtel néz önmagával, összeráncolja homlokát és krákog. Nézze, most jön vissza. Kezében magasra tartja a borotvát, mert ez is hozzátartozik a mesterség szabályaihoz, a hivatás szertartásához.

Hol az ablakhoz vonszolta a mérnököt, hol az ajtóhoz ugrott vele. Olyan izgatott volt, mintha látomás gyötörte volna. Szabad kezével kihúzta zsebendőjét és megtörölte verejtékező homlokát.

— Kicsit nehezen húzza már a lábát, szegény. De nem csoda! Legalább harminc éve már, hogy itt ácsorog a szék, a szekrény és a mállott függöny szűk területén. A futóbajnoknak nem ilyen fárasztó a dolga. S neki mindezt kellő komolysággal és a hivatásához illő méltósággal kell tennie. Lábán már nem bírja el a feszes bőrcipőt, ezért jár abban a lötyögő posztómanuszban, melynek gumi a talpa és oldalt egyetlen gombbal csukódik. És fázik is, szegény. Allig begombolt szürke kő öttkabátja alatt még egy bekecselt visel. Mert a fával takarékoskodni kell. Az a csöppnyi vaskályha az irgalmatlanul hosszú csóvel csak addig ad meleget, amíg ropog benne a tűz. Délután, mielőtt szállingózni kezdenének a vendégek, megrakja, s akkor a melegtől elhomályosodik a tükör. Egy ronggyal, melyet erre a célra tett el magának, gondosan letörli róla a párát. De egészen addig a hidegen üldögél. Egy régi, számfűles színházi újságot nézeget már tizeröt éve. Olykor odatotyog az ajtóhoz, kiles az utcára. Pontosan öt órakor feltűnik a Tisza felől a piros autóbusz, mely a városba viszi utasait. A mester úr ilyenkor kihúzza zsebéből az óráját, s aztán megnyugodva visszateszi.

— Honnan szedi maga mindezeket? — kérdezte a mérnök még mindig nevetve. — Engem akar maga bepalizni? Azt hiszi, én sose láttam falusi borbélyműhelyt? Mind egyformák ezek a kis boltocskák. Én nem találok ebben semmi érdekeset. Ittunk egy kicsit, ennyi az egész.

— Nézze — mondta a tanár csendesesen és elfordult a kivilágított műhelytől, egészen közelhajolt a barátjához —, vannak pillanatok, amikor az ember körül teljesen megváltozik a világ. Nem látta még barnának az eget, kéknek a fákat és a nőket olyan álmodozó, átszellemült arccal jární, mintha minden titkuk a homlokukra volna írva? Pedig higgye el, vannak ilyen pillanatok. Lehet, hogy egy rendkívüli idegállapot játszik ilyenkor az emberrel, megengedem. Talán egy kis mámor is hozzájárul az ilyen állapothoz. Föltétlenül. De most ne törődjünk vele, hogy miért lát az ember ilyenkor úgy, mintha röngenszeme volna, s hogyan éli át egy másik ember egész élettörténetét. Adjuk át magunkat ennek a játéknak, ennek az izgalommal teli csodálkozásnak.

— De hát mi az, amin csodálkozik, az istenért?

— Ezen a kis műhelyen. Ezen a pocakos, kopasz, plébános-arcú borbélyon. Azon, hogy egy életen át képes volt változatlanul megőrizni ezt a szánalmasan kimért és tartózkodó magatartást. A fecsegő társagást, ahogyan most megkérdezi attól a kócoshajú vendégtől, akit majd mindjárt megfésül:

— Lehocky úr, tetszett már gondoskodni kocákról? Most nagyon drága a sovány, hizlalni való disznó. Pedig a legjobb március végén befogni a süldőt, akkor lesz őszire porhanyó a húsa és érett a szalonnája.

— Lefogadom, hogy ilyesvalamit mond. Mert ez a feketehajú még fiatalember, ezzel nem lehet Volhyniáról beszélni, ahol kilencszáztizenötben elakadt az egész ezred s ott kellett tölteni hónapokon át az időt fülledt róka-lyukakban, zsiros kártyával durákozva. Mert ezt is ezerszer elmondta már a mester úr. Most már alig vannak a faluban olyanok, akik annakidején vele voltak a galíciai tében, akik előnyomultak és megrekedtek. Az idők folyamán a mester úr néhány temetésen is ott volt, ahol fel kellett idézni ezeket az emlékeket. De ő már ott az orosz fronton is arról álmodozott, hogy egyszer, ha majd hazajön abból a pokolból, kinyit egy ilyen boltocskát, egy tűkörrel, egy székkal, egy ilyen foszlott függönnyel, egy ilyen szegényes kis műhelyt, amelynek falán kanárimadár füttyül s a kis kályhában vicáman duruzsol a tűz. S azóta, hogy álma megvalósult, néhányszor fejtegetéjére állt már a világ, háborúk voltak és forradalmak, Lindberg átrepülte az óceánt, s az emberiség már el is felejtette ezt a röpké bravúrt, mert azóta feltalálták a légökéses repülőgépet és az atombombát, melyről a mester úr is hallott egyet-mást. Időközben felnövelette gyerekeit, két lányt és egy fiút, aki elesett a második világháborúban és egy árva hagyott maga után, s ez a kis árva karácsonykor és húsvétkor eljön a nagypapához és kezetszókol neki. — Hát aztán megy-e a tanulás? — kérdi ilyenkor komoly arccal a mester úr. — Csak vigyázz, nehogy valami rosszat halljak rólad...

— Ilyeneket mond az unokájának ez az öreg borbély s közben vigyáz rá, hogy a bolt olyan maradjon, mint amilyen harminc év előtt volt s ő is megőrizze azt a régies borbélymodort, a kimért mozdulátokat, a hajongást, ami egyre nehezebben megy, a dallamos köszönést s arcán a készséges mosolyt, melyet már kicsit beárnyékol a drótkeretes szemüveg, ahogyan vastag orrára csúszik. Az ember sírni tudna...

S most elhallgatta a tanár, mert közben elkészült munkájával a mester, a torzonborz fekete sörény megszeledt a keze alatt, amint szagos kenőccsel kente, fésülte és egy kerek bádogdobozból tempósan bepermetezte, mintha szentelt vizet szórna kegyeletes kézzel a kócos hajzatra. Még egy szélesen ívelő mozdulat, ahogyan a vendég nyakából lekanyarította a keményített gyolcskendőt, aztán a fogashoz lépett, felségiet rá a kabátját, meghajtotta magát és a varázslatnak vége volt.

A két pityókás cimpora tökéletesen kijózanodva ballagott vissza a vendéglőbe. Lehajtott fejjel mentek, elgondolkozva és kicsit szomorkásan. De a kocsmában annál jókedvűbb társaság várta őket. Az alkalmi hegedűs gyerekijesztő szigora is megenyhült, szaggatva ugratta vonóját a húrokon, ahogyan a rezgést húzta, úgyhogy a tűzoltóparancsnok a levegőbe dobta kackiás kalapját s kipenderítette a söntés mögül a jámbor öregasszonyt a kocsmá közepére s úgy forgatta, mintha valami csókosszájú fiatal lány lett volna.

— Hol vagytok? — kiáltotta piros arccal és pirosuló kedvvel az állatorvos. — Tán menyecskéknél jártatok ideig!

— Á — legyintett a mérnök —, ez úgy el tudja venni az ember étvágát az étlettől, hogy csoda. Filozofált mostanig.

— Csak ide a vályúhoz, koma! — szólt rájuk a patikus. — Itt mutassátok meg, hogy mit tudtok.

A tanár megállt egy pillanatra a karbidlámpa fénykörében. Meg akarta kérdezni, hogy itt is megállt az élet talán, vagy csak ezek az emberek, ez a vidám társaság maradt itt az idő rostájában, mint az öreg borbély. De nem szólt semmit. Elmosolyodott. Megadta magát. Koccintottak vele, s folyton azt kiáltották:

— Berkinék töltsetek! Ne hagyjátok a tanárt!

Ivott hát s később ő is kieresztette hangját a bánatos nótákra.

Hanem aztán ennek is vége lett, a mulatozásnak. A társaság felcihe'ődött, lármásan búcsúztak egymástól. Odakinn dohogva járt a gépkocsi motorja.

De amikor a tanár elindult a kocsmajtó felé az utcára, szembetalálta magát az öreg borbélyal. Mert időközben nyilván bezárta boltját s be ért ő is a zenebonás vendéglőbe. Ott állt az ajtónál, a sötét mellett, egy pohár bort tartott két kezében fogva, mintha tenyere melegével akarta volna melegíteni azt a bort. Kis fekete táskát szorongatott a hóna alatt, s arcán ott volt az a tiszteletteljes mosoly, melyet oly jól megfigyeltek az este.

A tanár egy pillanatra visszahőkölt, mintha kísértetet látna, mivel egy kissé újra beszéset, de aztán előrebottolt az ajtó és a borbély felé, meghajtotta magát és gyerekes hangon, csuklással kísérve kiáltotta:

— Alázatos szolgálja, mester úr! Kezét csókolom, óta'!

A borbély azzal az elnéző, fölényes udvariassággal mosolygott, ahogyan a helyzet megkívánta. Csak a fiatal mérnök húz a össze magát fázósan, hideglelősen, amikor kinyomakodott az ajtón és követte a dülöngélő társaságot a kocsi felé, amely úgy feküdt az éjszaka falusi sarában, mint valami szörnyeteg.

